

О. В. Лебеденко,
к. е. н., доцент, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

O. Lebedenko,
Ph.D. in Economics, Associate Professor, Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University

CURRENT STATE AND PERSPECTIVE INVESTMENT PROVIDING AGRICULTURAL SECTOR UKRAINE

Досліджено сучасний стан інвестиційних процесів в аграрній сфері, виявлено чинники, що впливають на процес залучення інвестицій, визначено заходи для активізації інвестиційної діяльності, розглянуто перспективні напрями інвестиційних вкладень.

Investigated the current state of the investment processes in agriculture, found the factors that affect the process of attracting investment, defined measures to stimulate investment, considered the perspective directions of investments.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційне забезпечення, аграрний сектор, перспективні напрями інвестування.

Key words: investments, investment attractiveness, investment providing, agriculture, perspective directions of investment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливою умовою ефективного функціонування підприємств будь-якої галузі є наявність необхідних інвестицій. Ефективний розвиток аграрного сектору економіки передбачає створення умов для нарощування обсягів виробництва, підвищення результативності функціонування підприємств галузі і, як наслідок, раціональне використання природних ресурсів, зміцнення продовольчої безпеки та вирішення соціальних проблем у сільській місцевості. Вказані процеси потребують широкого залучення інвестицій в аграрне виробництво. Нині аграрний сектор економіки України переживає складний період свого розвитку та спад інвестиційної діяльності. Рівень інвестиційного забезпечення аграрної сфери є недостатнім і за оцінкою науковців становить приблизно 8—10% від загальної потреби в інвестиційних ресурсах [1]. Таким чином, у сучасних умовах виняткового значення набуває проблема активізації інвестиційної діяльності та підвищення рівня інвестиційного забезпечення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженнями інвестиційних процесів займалися І.О. Бланк, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, А.А. Пересада та інші вчені. Питання інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств висвітлили у своїх працях В.Г. Андрійчук, О.І. Дацій, П.І. Гайдуцький, М.І. Кисіль, П.Т. Саблук та інші. Однак проблема залучення інвестицій в аграрну сферу залишається невирішеною. Подальшого дослідження потребують питання розробки заходів для стимулювання інвестиційного забезпечення галузі та визначення перспективних напрямів інвестування.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідити сучасний стан інвестиційних процесів в аграрному секторі, виявити провідні фактори залучення інвестицій та визначити пріоритетні і найбільш ефективні напрями інвестування галузі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією з головних проблем залучення інвестицій в аграрну сферу є її недостатня інвестиційна привабливість, що, насамперед, зумовлено специфічністю аграрного виробництва, яка полягає у тому, що порівняно з промисловістю, воно має нижчу норму прибутку, виробничий цикл у ньому може тривати понад рік, що суттєво уповільнює оборот вкладених коштів, а через сезонність виробництва одержання прибутку і момент вкладення його у наступний цикл виробничого процесу не завжди збігаються. Крім того, існує ризик недоотримання прибутку через несприятливі природно-кліматичні умови.

Інвестиційна привабливість сільського господарства також залежить від стабільного законодавчого та нормативного забезпечення, сприятливої цінової, кредитної, податкової та митної політики держави, економічного стану товаровиробників, розробки і реалізації галузевих програм, спрямованих на збільшення обсягів виробництва продукції та підвищення його ефективності.

Головними причинами низької інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України стали:

- 1) відсутність цінового паритету на продукцію сільського господарства та спожитих для її виробництва матеріально-технічних ресурсів, що призвело до зниження прибутковості сільськогосподарських підприємств;
- 2) зниження прибутків вітчизняних виробників через високу частку імпортного продовольства на внутрішньому українському ринку;

3) зменшення надходження фінансових ресурсів у галузь внаслідок скорочення платоспроможного попиту населення на продовольство;

4) відсутність реально функціонуючого ринку земель сільськогосподарського призначення.

Однак, не дивлячись на вказані фактори інвестиційної непривабливості аграрної галузі України, до 2012 року спостерігалось зростання обсягу інвестицій у сільськогосподарське виробництво як у цілому по країні, так і по Дніпропетровській області, таблиця 1, таблиця 2.

Фінансова криза негативно позначилася на інвестиційних процесах в аграрній сфері як України загалом, так і Дніпропетровської області. В 2012 році обсяги вкладень у цю галузь порівняно з попереднім роком значно скоротилися. І хоча у 2013 році вдалося призупинити спад та дещо активізувати інвестиційну діяльність у сільському господарстві, обсяги вкладень залишаються значно нижчими від потреби.

Не зважаючи на те, що сільське господарство відіграє важливу роль у зміцненні продовольчої безпеки та має високий потенціал розвитку, провідне місце в економіці країни належить промисловості, оскільки норма прибутку промислових підприємств є вищою порівняно з сільськогосподарськими підприємствами, що робить їх більш інвестиційно привабливими. Кількість коштів, вкладених у промисловість, значно переважає обсяги інвестицій у сільське господарство. Так, у 2013 році в промислові підприємства України було вкладено більше, ніж у 6 разів інвестицій, порівняно з сільським господарством, а по Дніпропетровській області — майже в 15 разів. Наведені дані свідчать про те, що сільське господарство в Дніпропетровській області не є пріоритетною галуззю і вкладення інвестиційних коштів тут є нижчим, ніж у середньому по країні.

Для аграрних підприємств особливо актуальною є проблема пошуку джерел інвестицій. Нині в структурі джерел фінансування інвестиційної діяльності найбільша частка належить власним коштам підприємств. Основним внутрішнім джерелом інвестицій підприємств є їхній прибуток. Однак в умовах низької прибутковості сільськогосподарських підприємств, дане джерело є недостатнім для покриття їх загальної потреби в інвестиціях.

В умовах нестачі внутрішніх ресурсів важливого значення набуває залучення зовнішніх джерел фінансування, зокрема іноземних інвестицій. Питома вага прямих іноземних інвестицій в структурі сукупних вкладень галузі коливається в межах 5—7% і є однією з найменших серед усіх галузей [2]. Недостатній рівень іноземних вкладень значною мірою обумовлений частими змінами законодавства та недостатнім захистом права приватної власності. Залучення додаткових інвестицій з-за кордону можливе за умови здійснення державою заходів щодо удосконалення економічного законодавства та лібералізації підприємницької діяльності.

У зв'язку з нестачею фінансових ресурсів, визначаючи пріоритетні напрями інвестування, слід орієнтува-

Таблиця 1. Динаміка обсягів та індекси інвестицій в економіку, промисловість і сільське господарство України за 2009–2013 роки

Показник	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Капітальні інвестиції – всього, млн грн.	192878	189061	259932	263728	267728
з них: інвестиції в сільське господарство, млн грн.	9295	12106	17981	15797	16146
інвестиції в промисловість, млн грн.	57658	58558	86313	94966	101858
Частка інвестицій в сільське господарство у загальній сумі капітальних інвестицій, %	4,8	6,4	6,9	5,9	6,0
Частка інвестицій в промисловість у загальній сумі капітальних інвестицій, %	29,9	31,0	33,2	36,0	38,0
Інвестиції в сільське господарство, % до попереднього року	-	130,2	148,5	87,8	102,2
Інвестиції в промисловість, % до попереднього року	-	101,6	147,4	110,0	107,3

За даними державної служби статистики України.

тися, в першу чергу, на розвиток тих виробництв, які забезпечують більшу економічну віддачу, мають короткий термін окупності та направлені на вирішення невідкладних проблем сільського господарства.

У 2013 році одними із найбільш інвестиційно-привабливих напрямів діяльності в сільському господарстві України були виробництво зерна та виробництво олійного насіння, що обумовлено прийнятним рівнем рентабельності, невисоким обсягом інвестицій, більш низьким рівнем коливання цін порівняно з іншими видами сільськогосподарської продукції [3]. Дані галузі, а також овочівництво закритого ґрунту, виробництво м'яса птиці та яєць можна виділити в якості об'єктів пріоритетного вкладення капіталу, оскільки вони в останні роки були найбільш прибутковими, а отже, й інвестиційно привабливими.

Гострою проблемою сільського господарства є поліпшення земель та підвищення їх родючості, в зв'язку з чим перспективним напрямом інвестиційної діяльності на підприємствах галузі є впровадження енергозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур, які забезпечують економію ресурсів та підвищення родючості ґрунтів при достатньо високому рівні врожайності.

Через нестачу сільськогосподарської техніки, її фізичний та моральний знос особливої актуальності набуває проблема поповнення парку машин та підвищення рівня технічного оснащення галузі, що також потребує значних інвестиційних вкладень.

Рентабельність сільськогосподарського виробництва залежить від ефективності функціонування галузей рослинництва та тваринництва. В підвищенні результативності діяльності підприємств галузей вагому роль відіграє використання високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та високопродуктивних порід тварин, що викликає необхідність фінансування впровадження досягнень селекції у виробництво.

Важливим фактором залучення інвестицій у сільське господарство є аграрно-промислова інтеграція, оскільки для інвестора є ризикованим вкладання коштів лише в сільське господарство, більш вигідним є вкладення

Таблиця 2. Динаміка обсягів та індекси інвестицій в економіку, промисловість і сільське господарство Дніпропетровської області за 2009—2013 роки

Показник	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Капітальні інвестиції – всього, млн грн.	15898	15752	22265	20456	20456
з них: інвестиції в сільське господарство, млн грн.	673,1	925,7	1426,8	974,9	779,3
інвестиції в промисловість, млн грн.	8052,7	8130,4	12050,1	11003,5	11395,8
Частка інвестицій в сільське господарство у загальній сумі капітальних інвестицій, %	4,2	5,9	6,4	4,7	3,8
Частка інвестицій в промисловість у загальній сумі капітальних інвестицій, %	50,6	51,6	54,1	53,8	55,7
Інвестиції в сільське господарство, % до попереднього року	-	137,5	154,1	68,3	79,9
Інвестиції в промисловість, % до попереднього року	-	101,0	148,2	91,3	103,6

За даними державної служби статистики Дніпропетровської області.

коштів в процеси переробки і реалізації продукції. Аграрно-промислові підприємства мають наступні переваги: забезпечення повного циклу виробництва продукції; спільне фінансування перспективних інвестиційних проєктів; подолання кризових явищ спільними зусиллями; пріоритетне забезпечення сировиною та матеріально-технічними ресурсами виробничих потужностей; взаємна допомога у збуті продукції; прискорення доведення продукції до кінцевого споживача; підвищення ефективності функціонування підприємств аграрної сфери [4].

В питаннях активізації інвестиційної діяльності визначальна роль належить державі. Нині пряма державна інвестиційна підтримка сільського господарства є недостатньою, оскільки лише 2—3% загального обсягу інвестицій у галузі становлять кошти державного бюджету, не дивлячись на те, що в галузі виробляється понад 8% валового внутрішнього продукту України [5].

Однак, крім інвестиційних вкладень, державні органи влади мають інші важелі впливу на інвестиційні процеси в сільському господарстві. Зокрема державі належить провідна роль в формуванні сприятливого інвестиційного клімату. Державне регулювання інвестиційної діяльності аграрних підприємств з метою підвищення інвестиційної привабливості галузі необхідно здійснювати за такими напрямками:

- 1) розробка та реалізація науково обґрунтованої стратегії розвитку аграрної сфери держави;
- 2) вирішення проблеми цінового паритету;
- 3) формування платоспроможного попиту підприємств промисловості і населення на вітчизняну сільськогосподарську сировину і продовольство;
- 4) вдосконалення системи кредитування підприємств галузі;
- 5) створення ефективної інфраструктури аграрного ринку шляхом розвитку фондового ринку, запровадження ринку землі та іпотечного кредитування;
- 6) підвищення ефективності регулювання імпорту сільськогосподарської продукції;
- 7) створення умов для нарощування експортного потенціалу сільськогосподарських товаровиробників;

8) захист прав інвесторів та стимулювання залучення інвестицій через формування стабільної нормативно-правової бази.

Виконання вказаних заходів державної інвестиційної політики сприятиме активізації інвестиційних процесів та зміцненню інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки України.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на те, що обсяги залучення інвестицій у сільське господарство України починаючи з 2012 року суттєво скоротилися і є значно нижчими від потреби, Україна має реальні перспективи для того, щоб стати одним із провідних світових виробників сільськогосподарської продукції в майбутньому, що обумовлено її вигідним географічним розташуванням, багатими природними ресурсами та потенціалом для нарощування продуктивності сільського господарства, що є особливо актуальним у зв'язку із загостренням світової продовольчої проблеми. Завдяки виваженій державній політиці можна домогтися поліпшення інвестиційної привабливості підприємств галузі, росту інвестиційних вкладень та виходу з кризи, в якій знаходиться аграрна сфера.

Література:

1. Гуроров О.І. Сучасні тенденції та оцінка інвестиційних процесів в с.-г. виробництві / О.І. Гуроров. — Х.: РВВ НАУ ім. В.В. Докучаєва, 2002. — 52 с.
2. Кожем'якіна М.Ю. Формування інвестицій в аграрній сфері економіки України / М.Ю. Кожем'якіна / Агроінком. — 2011. — № 10—12. — С. 71—74.
3. Маслак О. Інвестиції в АПК // Пропозиція. — 2014. — № 1. — С. 30—35.
4. Прутула Н.М. Сучасний стан та актуальні проблеми розвитку інвестиційної політики в АПК / Н.М. Прутула // Держава та регіони. — 2009. — № 6. — С. 173—178.
5. Кисіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кисіль // Економіка АПК. — 2012. — № 9. — С. 36—39.

References:

1. Hutorov, O.I. (2002), Suchasni tendentsii ta otsinka investitsiinykh protsesiv v s.-h. vyrobnytstvi [Current trends and evaluation of investment processes in agricultural production], RVV NAU im. V.V. Dokuchaieva, Khar'cov, Ukraine.
2. Kozhem'iakina, M.Yu. (2011), "Formation of investments in the agricultural sector of Ukraine's economy", Ahroinkom, vol. 10—12, pp. 71—74.
3. Maslak, O. (2014) "Investments in agribusiness", Propozitsiia, vol. 1, pp. 30—35.
4. Prytula, N.M. (2009), "Current state and topical problems of development of investment policy in agribusiness", Derzhava ta regiony, vol. 6, pp. 173—178.
5. Kysil', M.I. (2012), "Strategic directions of investment support agricultural development", Ekonomika APK, vol. 9, pp. 36—39.

Стаття надійшла до редакції 29.05.2014 р.